

Årgång 22 | Nr 2 | 2009

PARNASSIA

Föreningen Smålands Flora

Föreningen Smålands Flora

Föreningen bildades år 1982. Den har för närvarande 251 medlemmar.

Medlemsavgiften för år 2010 är 75 kr. För detta får du *Parnassia* (2 häften om året, tillsammans minst 32 sidor) samt möjlighet att delta på årsmöte + exkursion.

Föreningens plusgiro: 66 29 27 - 3

Styrelse 2009–2010

Ordförande: Margareta Edqvist, Syrengatan 19, 571 39 Nässjö

Tel 0380 - 106 29. E-post margareta.edqvist@telia.com

Vice ordförande: Tomas Burén, Adelgatan 11C, 393 50 Kalmar

Tel 0480 - 251 89. E-post tomas.buren@netatonce.net

Sekreterare: Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona

Tel 0455 - 31 17 41. E-post ake.widgren@lansstyrelsen.se

Kassör: Hans Thulin, Malmgatan 1, 562 42 Taberg

Tel 070 - 795 54 34. E-post hans.thulin@swipnet.se

Redaktör: Thomas Karlsson, Skogsvägen 46, 122 63 Enskede

Tel 08 - 649 15 69. E-post thomas.karlsson@nrm.se

Helen Bjurulf, Madängsvägen 2B, 556 28 Jönköping

Tel 036 - 71 02 23. E-post helen.bjurulf@gmail.com

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta

Tel 0472-129 19. E-post per.darell@alvesta.se

Jan-Erik Hederås, Tyingegatan 21, 252 76 Helsingborg

Tel 042-14 03 91. E-post je.hederas@telia.com

Åke Rühling, Humlekärrshultsvägen 10, 572 41 Oskarshamn

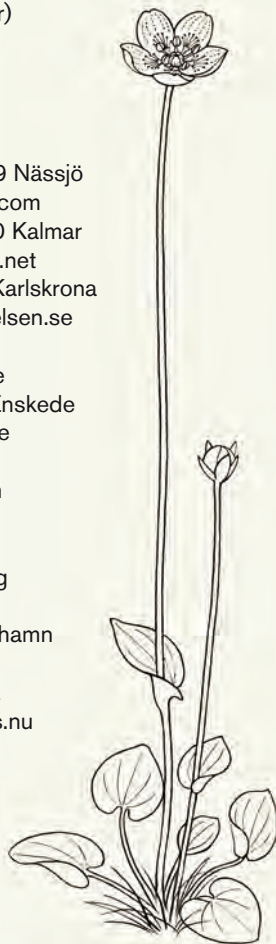
Tel 0491-771 61. E-post ake.ruhling@telia.com

Nicklas Strömberg, Vällingbyvägen 8, 570 84 Mörlunda

Tel 0495-142 79. E-post nicklas.stromberg@anthus.nu

Jonas Wäglind, Tegnérsgatan 4B, 392 34 Kalmar

Tel 0480-212 59. E-post jonas.waglund@telia.com

Slätterblomma
Parnassia palustris

Omslagsbild: En rik förekomst av sjögull *Nymphoides peltata* i Möllekullaviken vid Urshult. Den vackra arten från Sydeuropa inplanteras ibland men blir lätt alltför talrik. – Foto Åke Widgren, juli 2009.

Sjögull – på spridning i södra Småland

▪ Åke Widgren

Sjögull *Nymphoides peltata* är en vacker vattenväxt med tvivelaktigt rykte. Den tillhör familjen *Menyanthaceae* och närmaste vilda släkting i Sverige är vattenklöver *Menyanthes trifoliata*. Den yttre likheten med vattenklöver är dock inte stor. Sjögullets femflikiga blomkrona är intensivt gul. Bladen ser ut som små näckrosblad, men är vågiga i kanten, och undersidan är ofta rödprickig. Arten blommar från juli till augusti och kan på rika lokaler färga stora ytor i gult. Blommorna är nektarrika och honungsdoftande, och attraherar bland annat fjärilar och bin. Växten är mycket dekorativ, vilket har lockat till utplantering i såväl anlagda som naturliga vatten. Den föredrar näringsrika miljöer och påträffas sällsynt som förvildad i dammar, grunda sjöar och vattendrag.

Historik

Arten, vars naturliga hemvist är Syd-europa och Mindre Asien, infördes till Sverige i slutet av 1800-talet (Larson & Willén 2006). I Skåne uppgavs den första gången från Billinge 1870, och det första naturaliserade beståndet rapporterades redan 1888 från Snoge-

holmssjön (Tyler m. fl. 2007). År 1896 skrev Einar Lönnberg, zoolog och grundare av tidskriften *Fauna och Flora*, att "sjöguldet" efter inplantering bildat rika förekomster nedströms några sjöar i Bohuslän och Östergötland (Lönnberg 1896).

Aven till Småland kom sjögullet i slutet av 1800-talet. Den första uppgiften är från en trädgårdsdamm i Jönköping, där arten planterats av Otto Nordstedt (Nordstedt 1897). De äldsta småländska växtplatserna i naturliga vatten är Svartån vid Tranås där den introducerades i början av 1950-talet, och sjön Fräjen söder om Lammhult där den uppges ha vuxit sedan 1970-talet (Edqvist & Karlsson 2007). Förekomsten i Fräjen är dock betydligt äldre än så. Arten inplanterades redan 1941/42 av zoologen och lundaforskaren Anders Dahm. Plantorna hade han hämtat i sjön Väringen på gränsen mellan Närke och Västmanland (Sven Björk, muntlig uppgift).

Enligt Larson & Willén (2006) förekommer sjögull i 33 sjöar och 8 vattendrag i den södra halvan av Sverige. Samtliga förekomster har med all säker-

het sitt ursprung i medvetna inplanteringar. Oftast har sjögull planterats som prydnadsväxt, åtminstone under senare år. Det har även förekommit att arten satts ut för att förbättra fisket; man trodde nämligen att den gav skydd åt fiskyngel. Både Lönnberg (1896) och fiskeskribenten Nils Eckerbom (1940) beskrev i *Svensk Fiskeritidskrift* sjögullets värde som barnkammare för fiskyngel och rekommenderade därför att man planterade arten i större sjöar. Några av de tidiga inplanteringar som gjordes i landet kan härledas till en resa som en svensk fiskeriintendent gjorde i Nordamerika. Han noterade att arten, som inte är inhemsk där, växte i fiskrika sjöar och drog då slutsatsen att den befrämjade en hög fiskproduktion (Eckerbom 1940). Inplanteringarna skedde ofta med nordamerikanska plantor, exempelvis i sjön Väringen där sjögullet introducerades 1933 (Larson & Willén 2006).

"Mördarväxt"

Det stora problemet med sjögull är att arten kan utveckla massförekomster som hindrar båttrafik, fiske och bad, vilket i sin tur innebär kostnader för samhället. Den kan även påverka den biologiska mångfalden negativt. Genom att växten bildar täta bladmattor, som kan täcka stora ytor, ökar risken att bottenlevande växter missgynnas eller konkurreras ut. Det kan antingen ske genom direkt beskuggning, eller genom att bladmassorna bromsar upp flödet i vattendrag och därmed påskynar ytterligare igenväxning. Försök har

visat att redan en måttlig täckningsgrad av sjögull leder till försämrad tillväxt hos bottenlevande växter (Larson 2007).

Sjögullet kan även orsaka syrebrist i vattnet genom ackumulation och nedbrytning av döda växtdelar, samt förändra vattnets näringsbalans genom att ta upp och sedan frigöra näringsämnen från sedimenten (Derbyshire & Francis 2008).

Arten kan både självpollineras och korsbefruktas, och bildar stora mängder frön. Genetiska undersökningar har dock visat att den vegetativa spridningen har överlägset störst betydelse. Den sker dels genom rotsläende långskott och dels genom att avslitna skott och andra växtdelar följer med vattenströmmarna och bildar nya bestånd nedströms de tidigare (Larson 2007).

Under de senaste åren har massmedia i allt högre grad börjat uppmärksamma problemen med invasiva arter, däribland flera vattenorganismer. Besvärande massförekomster av sjögull har rapporterats från bland annat Viskan i Ulricehamns och Marks kommuner, sjön Väringen, Arbogaån och Galten (inloppet till Mälaren) i Kungsörs kommun, sjön Glan i Östergötland, Svartån vid Tranås samt Osbynsjön i norra Skåne.

Sjögull har utmålats som både "mördarväxt" (Sveriges Radio P4 Sjuhärad, 2008) och "sanitär olägenhet" (Osby kommun 2006). På flera ställen i landet har bekämpningsåtgärder satts in, till exempel i Svartån vid Tranås där kommunen satsat 70.000–80.000 kronor

per år för att bekämpa arten (Edqvist & Karlsson 2007).

Det paradoxala är att bekämpningsåtgärderna troligen har påskyndat spridningen av arten i några vattensystem. Där mekanisk bekämpning skett utan att de avklippta växtdelarna samlats upp har dessa bidragit till spridningen och etableringen av nya bestånd (Larson 2007). Vid Tranås innebar bekämpningen att andra ovanliga vattenväxter åtminstone tillfälligt försvann eller minskade i sjön (Edqvist & Karlsson 2007).

Sjögullet har även behandlats på hög politisk nivå. Både 2005 och 2009 lade Centerpartiet motioner i riksdagen om bekämpning av växten i Mälaren och dess tillflöden (Sveriges Riksdag 2005 och 2009).

Erfarenheter från olika delar av världen har visat att ingen mekanisk bekämpningsmetod hittills varit helt perfekt. Bäst resultat har uppnåtts med klippning i kombination med räfsning, bottenkrapning och uppsamling av växtdelar. En metod som har visat sig användbar i mindre vatten är över-täckning av växtplatsens botten med täckduk (Derbyshire & Francis 2008).

Förekomsten i södra Småland

I Småland har arten tills helt nyligen varit känd från 11 lokaler i sammanlagt 8 inventeringsrutor, de flesta i Jönköpings län (Edqvist & Karlsson 2007). Under 2007 uppmärksammade *Smålandsposten* att sjögull spritt sig i Mörrumsåns vattensystem nedströms Åsnen i södra Småland, och att arten

Sjögull i närbild. Mörrumsån uppströms Brändeborgsfjorden, augusti 2009. – Foto Åke Widgren.

började bli till hinder för båttrafik och fiske. Sommaren 2008 hittade jag av en tillfällighet rika bestånd av sjögull i Möllekullaviken (södra Åsnen) och Kallsjön (avsnörd vik av Åsnen) vid Urshult. Detta väckte min nyfikenhet och i oktober samma år hittade jag även en rik förekomst i Hönshyltefjorden vid Ryds brunn. Under 2009 noterade jag ett flertal rika bestånd i Mörrumsån från Blidingsholm i norr via Brändeborgsfjorden till Ryds badplats vid Hönshyltefjordens övre del. I Brändeborgsfjorden täcker sjögullet mycket stora ytor (se bilden på nästa sida). Sammanlagt hittade jag under 2008–2009 närmare 10 lokaler på 2 ekonomiska kartblad.

Massförekomst av sjögull i Brändeborgsfjorden, augusti 2009. – Foto Åke Widgren.

Spridningen i trakten har av allt att döma skett snabbt. När jag för omkring 10 år sedan besökte Kallsjön vid Urshult såg jag inget sjögull; nu växer arten rikligt inom ett område i sjöns nordöstra del. Enligt uppgifter från närboende planterades sjögull vid Blidingsholm för 15–20 år sedan, och enligt obekräftade källor skall sedan plantor från Blidingsholm ha flyttats vidare till Kallsjön efter några år (Länsstyrelsen i Kronobergs län 2009).

Under 2008 började länsstyrelsen i Kronobergs län intressera sig för artens spridning och de problem den skulle

kunna orsaka. Länsstyrelsen fick 2009 särskilda medel från Naturvårdsverket för att inventera förekomsten och planera för eventuella bekämpningsåtgärder. Vid inventeringen hittades sjögull, förutom på de lokaler jag själv sett den, på ett fåtal växtplatser i norra och östra delen av Hönshyltefjorden. Inventeringsrapporten innehåller även en andrahandsuppgift om att arten växer i Mörrumsån (Granödammen) strax nedströms Ryd (Länsstyrelsen i Kronobergs län 2009).

I Artportalen redovisas ytterligare en lokal i södra Småland. Vid läns-

styrelsens våtmarksinventering 1986 påträffades en mindre förekomst av sjögull i Norra Virestadsjön i Helge ås vattensystem (Älmhults kommun). En jämförelse mellan flygbilder från 1986 och 2006 visar att arten nu har brett ut sig inom ett större område i sjöns västra del (Andreas Hedrén, Länsstyrelsen i Kronobergs län, muntlig uppgift).

Hur stor utbredning sjögullet kan få i Småland kan man bara spekulera om. Arten säljs i plantskolor och den största risken är att människor skapar nya spridningskällor genom att plantera den i sjöar eller vattendrag. Själv-spridning mellan olika vattensystem är osannolik. I Mörrumsån och Helge å kommer däremot den vegetativa spridningen tveklöst att fortsätta, om man inte lyckas bekämpa arten på ett effektivt sätt.

Stort tack till Sven Björk, Andreas Hedrén, Daniel Larson och Eva Willén för goda tips och värdefulla uppgifter.

Citerad litteratur

- Derbyshire, S. & Francis, A. 2008: The biology of invasive alien plants in Canada. 10. *Nym-phoides peltata* (S. G. Gmel.) Kuntze. *Canadian Journal of Plant Science* 88: 811–829.
- Eckerbom, N. 1940: Den smäckande näckrosen. *Svensk Fiskeritidskrift* 49: 212–215.
- Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007: *Smålands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Larson, D. 2007: Non-indigenous freshwater plants. Doctoral diss. Dept. of Environmental Assessment, SLU. *Acta Universitatis agriculturae Sueciae* vol. 2007:15. <http://diss-epsilon.slu.se/archive/00001339/01/Non-indigenous_Freshwater_Plants.pdf> Hämtat 2009-11-01.
- Larson, D. & Willén, E. 2006: Främmande och invasionsbenägna vattenväxter i Sverige. *Svensk Botanisk Tidskrift* 100: 5–15.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län 2009: *Sjögull i Åsnen och Mörrumsån. Förekomst och åtgärder för att begränsa spridningen*. Opublicerat manuskript 2009-11-10.
- Lönnberg, E. 1896: *Limnanthemum nymphaeoides*, en ny svensk sjöväxt och dess betydelse för fisket. *Svensk Fiskeritidskrift* 5: 129–132.
- Nordstedt, O. 1897: *Limnanthemum nymphaeoides* i Sverige. *Bot. Notiser* 1897: 155.
- Osby kommun 2006: Protokoll från Kommunstyrelsens arbetsutskott 2006-08-30. <<http://www.osby.se/BinaryLoader.axd?OwnerID=363c6593-fb01-4c2a-af7e-b6b31993c223&OwnerType=0&PropertyName=File1&FileName=2006-08-30ka.pdf&Attachment=True>> Hämtat 2009-11-01.
- Sveriges Radio P4 Sjuhärad 2008: <<http://www.sr.se/Sjuharad/nyheter/artikel.asp?artikel=2368719>> Hämtat 2009-11-01.
- Sveriges Riksdag 2005: Motion 2005/06: MJ460 Utrotning av sjögull i Mälaren med tillflöden. <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&doktyp=mot&rm=2005/06&bet=MJ460&dok_id=GT02MJ460> Hämtat 2009-11-01.
- Sveriges Riksdag 2009: Motion 2009/10: MJ203 Bekämpning av sjögull i Mälaren. <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GX02MJ203> Hämtat 2009-11-01.
- Tyler, T. m. fl. (red.) 2007: *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.
- Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona. Tel 0455 - 31 17 41
E-post: ake.widgren@lansstyrelsen.se

Bli fenologirapportör!

När du läser detta är naturen i vila, men våren och sommaren är inte långt borta. Var med och rapportera det botaniska årets gång på de svenska fenologisdorna www.blommar.nu !

Där kan du rapportera om allt från lövsprickning och blomning till fruktmognad, fröspredning, höstfärger och lövfällning. På så vis hjälper du till att bygga upp kunskapen om hur växtsäsongen numera fortskrider i vårt land.

På www.blommar.nu kan du också jämföra med hur det var förr – förutom nutida rapporter finns 15.000 historiska fenologiuppgifter från perioden 1873–1926. Som bekant förändras klimatet i vår tid, och det är viktigt att dokumentera vad som händer.

Fokus ligger på 50 vanliga växter – bland dessa väljer du några som finns i din omgivning. Det är bra om du rapporterar från fasta lokaler som du besöker med jämna mellanrum. På www.blommar.nu finns råd om hur man bör göra när man rapporterar.

Vill du ha mer information så titta på www.blommar.nu, eller ta kontakt med Linda Hassel, 036 - 39 51 96 eller linda.hassel@lansstyrelsen.se

Femtio arter att rapportera om! De har valts för att de (1) är aktuella vid olika tider, (2) tillhör olika växttyper, (3) ingick i fenologistudien 1873–1926, (4) ingår i ett alleuropeiskt urval, eller (5) är viktiga för skogs- och hälsosektorn.

Alm	Kärrviol
Ask	Liljekonvalj
Asp	Lind
Blåbär	Lingon
Blåsippa	Liten blåklocka
Bok	Ljung
Ek	Lönn
En	Midsommarblomster
Glasbjörk	Mjölke
Gran	Olvon
Gråal	Prästkrage
Gråbo	Renfana
Gul näckros	Rönn
Gullris	Slån
Gullviva	Smultron
Hallon	Syren
Hassel	Sälg
Hjortron	Sötkörsbär
Hundkäx	Tall
Hundäxing	Tjärblomster
Hägg	Vit näckros
Hästhov	Vitsippa
Kabbleka	Vårtbjörk
Klibbal	Åkerbär
Kråkbär	Älggräs

Regnig sommar gynnsam för strandnål?

▪ Tomas Burén

Strandnål *Bupleurum tenuissimum* är en mycket speciell, ettårig, flockblommig växt. När man först träffar på den kan man få fundera en stund på vilken familj den tillhör. Bladen är enkla, smala, nästan gräslika, och inte alls flikiga som de brukar vara hos en flockblommig växt. De små, mycket fåblommiga flockarna ser inte heller ut som man är van vid. Men även om strandnål har ett mycket speciellt utseende och knappast kan förväxlas med några andra arter är det lätt att gå förbi den, eftersom den är småvuxen och smälter in väl i omgivande vegetation.

I Sverige växer strandnål främst på havsstrandängar, på Öland och Gotland dessutom på alvarmark. I Småland har den en någorlunda sammanhängande utbredning från Blekingegränsen till Mönsterås. Längre norrut finns bara ett enda fynd, på Runnö i Döderhult, Oskarshamns kommun.

Strandnål är klassad som missgynnad (NT) på rödlistan och är känd för att variera mycket i antal mellan olika år. Enligt Smålands flora är den oftast fåtalig även under gynnsamma år.

Under 2009 har jag inventerat strandnål på havsstrandängar i Kalmar

och Torsås kommuner. Det började med att jag råkade hitta en lokal som jag inte sett tidigare och jag blev då inspirerad att kontrollera några tidigare kända lokaler som inte besökts på länge. När jag utan problem återfann strandnål på ett par lokaler började jag leta på andra tänkbara ställen och upptäckte snart att lokalförteckningen i Smålands flora gav en långt ifrån fullständig bild av artens utbredning.

Var ska man leta?

En förutsättning för att man ska hitta en viss växt är förstås att man letar i rätt miljö. Strandnålen växer i de övre, relativt torra delarna av havsstrandängarna. Flacka strandängar som är ganska torra större delen av året verkar vara bäst. Ofta växer strandnålen intill uppstickande stenar eller på tuvor. När den växer på slät mark är det oftast så pass torrt att vegetationen ser lite vissen ut på eftersommaren. Friskt gröna, ständigt fuktiga ytor med salttåg *Juncus gerardii* eller krypven *Agrostis stolonifera*, eller torrängsartade partier som aldrig påverkas av högvatten, behöver man inte bry sig om. Vanliga följeslagare är bland annat rödsvingel *Festuca*

rubra, rörsvingel *Festuca arundinacea*, gulkämpar *Plantago maritima*, strandkämpar *Plantago coronopus* och rödklint *Centaurea jacea*. I Smålands flora sägs att man förgäves söker efter strandnål om kustarun *Centaureum littorale* och knutnarv *Sagina nodosa* saknas. Detta håller jag inte riktigt med om. Kustarun finns förvisso på i princip alla lokaler jag har hittat, men den växer ofta något fuktigare. Knutnarv har jag i och för sig inte letat efter, men på en majoritet av lokalerna har jag i alla fall inte sett den.

De flesta av de rikligaste strandnålsförekomsterna finns på betade strandängar. Plantorna är ofta avbetade och förgrenade och är då extra besvärliga att få syn på. Det finns dock mycket rikliga förekomster även på obetade strandängar, där plantorna kan bli ett par dm höga. Strandnålsens favoritmiljöer är inte lika känsliga för igenväxning som de blötare eller permanent torra strandängstyperna. Även om de blötare delarna är helt täckta av tät vass *Phragmites australis* eller strandtåg *Juncus maritimus* kan det finnas fina strandnålsbiotoper innanför. I samma miljö kan man leta efter strandmaskrosor *Taraxacum* sect. *Palustria* på våren. Några stickprov under våren 2009 tyder på att flera arter kan vara förbisedda på obetade strandängar och jag planerar att ge mig i kast med dem framöver.

Hundratals plantor per lokal

Att räkna strandnålsplantor är inte alltid så lätt. Små, avbetade, förgrenade

plantor som växer tätt tillsammans är tidskrävande att räkna exakt. De antal som jag anger ska därför inte betraktas som exakta utan snarare som minimi-antal, eftersom jag inte har detaljinventerat varenda kvadratmeter av strandängarna och det därför är mycket troligt att jag har missat en del plantor. Ofta växer strandnålen fläckvis, med från något tiotal till hundratals plantor per fläck. Det jag angett som en lokal består ofta av flera fläckar, inte sällan med ett par hundra plantor totalt.

Inventerade områden

Alla fynd är inlagda på Artportalen, så jag nöjer mig här med en översiktlig sammanställning. Områdena listas från söder till norr; socknar anges med kursiv stil. Med "florainventeringen" avses inventeringen av Smålands flora 1978–95.

Torsås kommun

Söderåkra

- Grisbäck, både på betade och för tillfället obetade strandängar, totalt 570 plantor.
- Kusten mellan Skäppevik och Bergkvara, betade strandängar, totalt ca 1000 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.
- Bergkvara, mellan Enebacken och Saltskär, numera obetade strandängar, totalt 28 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.

Kalmar kommun

Halltorp

- 900 m S Gloen, betad strandäng, 190 plantor. Under florainventeringen

funnen något längre söderut i samma område.

Voxtorp

- Norr om Ekenäs, betad strandäng på flera ställen, totalt 544 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.

Hagby

- Hagbyudd, betade strandängar, mest på östra sidan, totalt mer än 1000 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.
- Hagbyhamn, norr om sjöbodarna, betad strandäng, totalt 350 plantor.

Ljungby

- 650 m VSV Sandskärs sydostspets, betad strandäng, 170 plantor.
- Bottorp, betad strandäng söder om vägen mot Kalvskärsudd och (förutom av gäss) obetad strandäng norr om vägen. Totalt drygt 900 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.

Hossmo

- Norr om Ljungbyåns mynning, vid Mudde och Håpudden, betade strandängar, totalt 588 plantor.
- Aspö med omgivningar, betade strandängar, totalt 630 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.
- Ekö, obetade, smala strandängsremсор, totalt 220 plantor.
- Rinkabyholm 350 m SO korsningen E22 x Rinkabyholmsvägen, betad strandäng, 90 plantor.

Kalmar

- Svensknabben, obetad strandäng,

Strandnälen har några få, oskaftade, gula blommor i varje flock, och svepebladen är nästan barrlika. – Foto Tomas Burén.

50 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.

Kläckeberga

- Svartö och Enudden, obetade strandängar, totalt 150 plantor.
- Värnsnäs, obetade strandängar, totalt 325 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.

Åby

- Rafshagsudden, obetad strandäng vid camping, 50 plantor. Samlad i området 1937 av H. G. Bruun.
- Björnö, Lillön, betad strandäng, 10 plantor. Samlad i området av H. G. Bruun 1967.

Den spensliga, ofta bara decimeterhöga strandnålen är svår att få ögonen på i fält. Teckning av Bent Johnsen för band 6 av *Flora Nordica*.

Ryssby

- Revsudden, 200–350 m VSV Gilleholm, betad strandäng, mest vid stenar och på tuvor, totalt 575 plantor.
- Gärdsholmen, på två ställen, obetad strandäng, vid sten och på tuvor med blottad sand, totalt 160 plantor. Växten blev samlad i detta område av H. G. Bruun 1970.
- OSO Rydkulla, obetad strandäng, 75 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.
- 600 m V Venenäs, betad strandäng, slät mark runt högvattenlinjen, totalt 375 plantor. Känd från området sedan florainventeringen.
- Solvik, betade strandängar både norr och söder om, totalt 450 plantor.
- Ljungnäsområdet, stranden vid båtbyggarna, på Nötös sydvästra delar och på Lillö, allt på obetade strandängar, totalt 1050 plantor.
- Slakmöre, Nötö just SV om Skankudden, betad strandäng, 76 plantor.

Ovanligt gynnsamt år?

När man jämför mina fynd med lokalförteckningen i Smålands flora kan man lätt tycka att strandnålen har varit ordentligt förbisedd. Man måste dock komma ihåg att någon liknande riktad inventering inte gjorts tidigare. De tidigare kända, sentida lokalerna påträffades under en allmän florainventering, och när strandnål var noterad i en 5-kilometersruta var det inte lika intressant att leta upp fler lokaler i närheten. Jag har däremot medvetet letat i alla lämpliga biotoper i de områden jag besökt.

Några områden där jag letat förgäves, trots att det finns till synes lämpliga biotoper, är Stensö och Svinö i Kalmar och Horsö i Kläckeberga socken. Det finns gamla uppgifter från alla tre områdena. På en del fina, betade strandängar saknas det riktigt bra miljöer för strandnål beroende på att de blötare vegetationstyperna ganska abrupt övergår i permanent torr fastmark. Betet gör dock att det uppstår små ytor just i övergångszonen som kan vara lämpliga för strandnål. Dessa små ytor är betydligt känsligare för upphörd hävd än de optimala strandnålsmiljöerna.

Den enda av de lokaler jag har besökt, där strandnål påträffades under inventeringen av Smålands flora, men där jag inte har lyckats återfinna den, är en numera obetad strandäng vid Brömsbäckens mynning, vid gränsen mot Blekinge. Där finns endast mycket små ytor med lämplig vegetation.

Ett par kända lokaler i nordligaste delen av Torsås kommun blev aldrig besökta i år. Vid Örarevet sågs dock strandnål under årsmötesexkursionen 2007. Totalt sett verkar strandnålen ha klarat sig bra i sydöstra Småland och det går inte att påvisa någon minskning. Tvärtom är det påfallande att den oftast finns kvar där den sågs för 20–25 år sedan. Även i ett längre tidsperspektiv verkar utbredningen vara oförändrad. På lång sikt är dock igenväxning av strandängar säkert ett problem och det finns många kraftigt igenväxta områden där det kan ha funnits fler lämpliga strandnålsbiotoper tidigare.

Det är känt, särskilt från Öland, att strandnålen varierar kraftigt i antal mellan olika år. Kanske kan det bli för torrt på strandnålen växtplatser vissa år. Sommaren 2009 var relativt regnig. Framför allt slapp vi den långvariga försommartorka som de senaste åren gått hårt åt både gräsmattor och naturlig vegetation. Det är tänkbart att strandnålen uppskattade att få lite extra fukt och därför uppträdde ovanligt rikligt i år. Eftersom jag inte har letat ordentligt tidigare vet jag inte vad som är normalt. Svaret får vi möjligen om fler blir inspirerade att leta efter strandnål kommande år. Den bör eftersökas ordentligt i Mönsterås kommun, där flera lokaler är kända, och kanske gömmer den sig på någon strandäng även längre norrut.

Tomas Burén, Adelgatan 11C,
393 50 Kalmar. Tel 0480 - 251 89
E-post: tomas.buren@netatonce.net

Blingon från Kolboda (överst) och Ölvingstorp (nederst). Bestånden skiljer sig tydligt i bladtandning, bladform, kvistfärg och kvistarnas kantighet. Olika exemplar av hybrider mellan samma föräldraarter är ofta så här olika – olika föräldrar ger ju avkomman olika anlag. – Foton Tomas Burén.

Blingon på två nya lokaler

■ Tomas Burén

Hybriden mellan blåbär och lingon *Vaccinium myrtillus* × *vitis-idaea*, ofta kallad *blingon*, är mycket ovanlig, trots att föräldraarterna växer tillsammans i de flesta barrskogsområden. I Smålands flora nämns bara två aktuella lokaler och ytterligare ett äldre fynd.

Den 13 mars 2009 besökte jag ett tallskogsparti vid Kolboda, norr om Skarvvägen, i Hagby socken, söder om Kalmar (koordinater i RT90 6268044 1524333). Bland det bladlösa blåbärriset och det vintergröna lingonriset fick jag syn på ett ca 15 m² stort bestånd som var vintergrönt, men betydligt ljusare än lingonriset och med större och något spetsigare blad än vad blåbär brukar ha. Stammarna var håriga, men inte lika tät som hos lingon, och de var något kantiga, men inte så kantiga som hos blåbär. Min slutsats blev att det måste vara hybriden, vilket bekräftades av Thomas Karlsson när han fick ett belägg.

Efter detta började jag spana lite extra bland bärriset i skogarna, men hittade inget mer blingon förrän den 16 april, när jag letade efter mosippa tillsammans med Jan-Olof Petersson utanför Ölvingstorp i Ljungby socken

(6276020 1517980). Vid kanten av en skogsväg ca 1000 m SSO Hagalund dök ännu ett ljusgrönt, ca 10 m² stort, bestånd upp, och även detta visade sig vara blingon.

Jag återbesökte lokalen vid Kolboda på sommaren, men tyvärr hade det inte bildats några bär.

Jag har tidigare aldrig sett blingon och tycker därför att det är ganska märkligt att jag av en ren slump har funnit två nya lokaler samma år. Det vore mycket konstigt om det inte fanns fler oupptäckta bestånd i skogarna.

Titta lite extra när du är ute i skogen så kanske du hittar nästa lokal. Vintern är troligen den bästa årstiden, eftersom blåbärriset saknar blad och det därmed blir lättare att få syn på avvikande plantor. De båda bestånden som jag hittade var helt vintergröna, men enligt Erik Ljungstrand varierar det mellan olika kloner.

Belägg från båda platserna finns på Naturhistoriska Riksmuseet.

Tomas Burén, Adelgatan 11C,
393 50 Kalmar. Tel 0480 - 251 89
E-post: tomas.buren@netatonce.net

Årsmötet i Holsbybrunn 2009

▪ Tomas Burén och Thomas Karlsson

Föreningen Smålands Floras årsmöte 2009 hölls på Ädelfors folkhögskola i Holsbybrunn nära Vetlanda fredag och lördag den 26–27 juni.

Vid förhandlingarna på fredagskvällen omvaldes sittande styrelse. Ett förslag till stadgeändringar diskuterades, men ledde inte till beslut, främst då det bör utredas mera vad som är räkneskapsår och styrelsens verksamhetsår.

Lördagsexkursionen

På lördagen var det heldagsexkursion under ledning av Margareta Edqvist och medlemmar i Vetlanda botaniska sällskap. Ett trettiofem personer deltog.

Djupaskuran. I västra delen av Ökna socken rinner Lillån i en två kilometer lång sprickdal med upp till 20 meter höga väggar – en av de typiska nordöstsmåländska skurorna. Vegetationen i hela denna dalgång är rik, men intressantast är en tvärspricka, som har uppstått genom att en diabasgång vittrat bort – den egentliga Djupaskuran.

Från utgångspunkten vid Lillåns korsning med vägen Ädelfors–Pauliström följde vi Höglandsleden åt nordväst mot den märkliga klyftan; på väg

dit fann vi skogsvicker *Vicia sylvatica* i blom, och vi såg även de i Småland nordöstliga arterna tibast *Daphne mezereum* och måbär *Ribes alpinum* (som förvildade har båda en större utbredning i landskapet).

I Djupaskuran är det fuktigt och svalt som i en källare. Här växer den nordliga ormbunken grönbräken *Asplenium viride* på en av sina två småländska lokaler. Klippväggarna kläds av tjocka sjok av mossor; mest framträdande är grov fjädermossa *Neckera crispa*. – På den våta marken i botten av klyftan växer sumpskogsarter som dvärghäxört *Circaea alpina* och storgroä *Poa remota*.

Längs Lillån ute i huvudravinen såg vi frodig högörtvegetation med stora bestånd av ljusgrön strutbräken *Matteuccia struthiopteris*; här växte även kärrfibbla *Crepis paludosa* och flädervänderot *Valeriana sambucifolia*.

Återtåget till bilarna började med en bestigning av skurans östbrant. Här har skogen ett rikt lövinslag. Bland många rikindikerande arter noterades trolldruva *Actaea spicata*, glansnäva *Geranium lucidum*, ormbär *Paris quadrifolia*, lungört *Pulmonaria obscura*, sötvedel *As-tragalus glycyphyllos* och vispstarr *Carex*

digitata. I hålltallskogen på krönet fanns ögonpyrola *Moneses uniflora*.

Vagnhester. Vid Vagnhester i Alseda socken besökte vi en välhävdat betesmark med sällsynt rik flora. Den är belägen i en sluttning och översilas av framsipprande grundvatten. Redan på långt håll lovade massförekomst av glänsande vit gräsull *Eriophorum latifolium* något utöver det vanliga.

I vägkanten påträffade vi torrängsflora med spindelört *Thesium alpinum* (även spindelörtsskinnbagge *Canthophorus impressus*), backsippa *Pulsatilla vulgaris*, ängshavre *Helictotrichon pratense*, ljus solvända *Helianthemum nummularium* ssp. *nummularium*, brudbröd *Filipendula vulgaris*, backklöver *Trifolium montanum* och sommarfibbla *Leontodon hispidus*. Vi noterade även strandgyllen *Barbarea stricta*.

I själva betesmarken kunde vi se flera starrar, t.ex. ängsstarr *Carex hostiana*, loppstarr *C. pulicaris*, blekstarr *C. palescens*, hirsstarr *C. panicea*, grönstarr *C. demissa* och, på lite torrare mark, lundstarr *C. montana*. Vi fann också hybriden grönstarr × ängsstarr *Carex demissa* × *hostiana*; den är mest lik ängsstarr men är tuvad, har bredare och längre blad samt tomma fruktgömmen.

Dessutom såg vi många andra hävdgynnade och lågväxta fukt- och friskmarksväxter, som gökblomster *Lychnis flos-cuculi*, kärrsålting *Triglochin palustris*, ängsvädd *Succisa pratensis*, slåtterblomma *Parnassia palustris* (ej i blom), tätört *Pinguicula vulgaris*, blodrot *Potentilla erecta*, klasefibbla *Crepis paludosa*,

Ögonpyrola. – Foto Margareta Edqvist.

darrgräs *Briza media*, jungfrulin *Polygala vulgaris*, kattfot *Antennaria dioica*, stagg *Nardus stricta* och slåttergubbe *Arnica montana*. – Det fanns även rena kärrväxter, som kabbleka *Caltha palustris*, vattenklöver *Menyanthes trifoliata* och kråklöver *Comarum palustre*.

Högörtängens arter fanns också på plats, men små och ej så framträdande: brudborste *Cirsium heterophyllum*, kärrtistel *C. palustre*, smörbollar *Trollius europaeus*, strätta *Angelica sylvestris*, älggräs *Filipendula ulmaria* och skogssäv *Scirpus sylvaticus*. Här och där kunde man se skott av jolster *Salix pentandra*, svartvide *S. myrsinifolia* och gråvide *S. cinerea*. Betet håller dem tillbaka, men om hävden upphörde skulle området snart förvandlas till en djungel.

På tillbakavägen markerades ett torpställe av kvarstående, gammaldags prydnadsbuskar: pimpinellros *Rosa pimpinellifolia*, bukettros *Rosa majalis* 'Foecundissima', snöbär *Symphoricarpos albus* och häckspirea *Spiraea salicifolia* (den äkta arten). I ett dike växte bäcknate *Potamogeton polygonifolius*.

Repperda, också i Alseda socken, är ett gammalt utmarksbete. Området domineras av torrängssluttningar på lätt, sandig jord; det är helt öppet, bara enstaka enar, björkar och hartsrosor *Rosa villosa* ssp. *mollis* finns.

I torrängen ingår ett stort antal ovanliga, för östra Småland och särskilt Emådalen karakteristiska, hävdberoende arter: trollsmultron *Dryomocallis rupestris*, brudbröd *Filipendula vulgaris*, backklöver *Trifolium montanum*, backsippa *Pulsatilla vulgaris*, knölsmörbomma *Ranunculus bulbosus*, backsmörbomma *R. polyanthemus*, blodnäva *Geranium sanguineum*, spindelört *Thesium alpinum* (även här med sin skinnbagge *Canthophorus impressus*) och gullviva *Primula veris*.

Smalbladig lungört *Pulmonaria*

angustifolia har här en av sina rikaste småländska lokaler; vid besöket var den överblommad och till formen kunde bladen påminna om ängsväddens *Succisa pratensis*. Men behåringen ger lungörtens blad en särpräglad sidenglans.

Dessutom naturligtvis en lång rad mera vittspridda arter, som slätterfibbla *Hypochaeris maculata*, lundstarr *Carex montana*, darrgräs *Briza media*, ljus solvända *Helianthemum nummularium* ssp. *nummularium*, kattfot *Antennaria dioica*, ängshavre *Helictotrichon pratensis*, luddhavre *H. pubescens*, backnejlika *Dianthus deltoides*, blodrot *Potentilla erecta*, ängsnattviol *Platanthera bifolia* ssp. *bifolia*, jungfru Marie nycklar *Dactylorhiza maculata* ssp. *maculata*, sandkrassing *Teesdalia nudicaulis*, knägräs *Danthonia decumbens*, blåsuga *Ajuga pyramidalis* och vårstarr *Carex caryophyllea*. Vi kunde också glädjas åt fina bestånd av de allt sällsyntare arterna fältgentiana *Gentiana campestris* och brudsporre *Gymnadenia conopsea*.

På frisk mark i en mera låglänt del (väster om brukningsvägen) såg vi backruta (dock ännu ej blommande), och längs vägen tillbaka fanns liten fetknopp *Sedum annuum* och en buske av äkta kanelros *Rosa majalis* var. *majalis*.

Tomas Burén, Adelgatan 11C,
393 50 Kalmar. Tel 0480 - 251 89
E-post: tomas.buren@netatonce.net

Thomas Karlsson, Skogsvägen 46,
122 63 Enskede. Tel 08 - 649 15 69
E-post: thomas.karlsson@nrm.se

Råd till författare

Parnassia utkommer 15 maj och 15 december. Artiklar och notiser bör skickas senast 15 april respektive 15 november för att komma med i ett visst häfte.

Det är enklast om du skickar texten med e-post och gärna skriven i Word. Men det går också utmärkt att skicka texten på papper (läs då korrekturet extra noga så att allt blir rätt avskrivet).

Skicka gärna med förslag till bilder – teckningar, kartor eller foton av växter, miljöer, personer. Digitala bilder fungerar smidigast. Digitala foton måste ha hög upplösning och helst vara i formaten .tif eller .jpg

Välkommen med dina bidrag till *Parnassia*!

Redaktör: Thomas Karlsson, Skogsvägen 46, 122 63 Enskede. Tel 08 - 5195 5179 (arbetet), 08 - 649 15 69 (hem). E-post thomas.karlsson@nrm.se

Botanister!

Kom med också i den rikstäckande

Svenska Botaniska Föreningen

Vi anordnar botaniska resor, exkursioner och konferenser där du träffar botanister från hela Sverige. Du får också Svensk Botanisk Tidskrift som kommer ut med fem–sex nummer per år.

Bli medlem för 2010 redan nu så får du även det sista numret av Svensk Botanisk Tidskrift 2009 som en extra förmån.

Introduktionserbjudande för 2010: 200 kr (ordinarie pris 295 kr)
Ungdomar under 25 år: 100 kr

Anmäl dig via vår hemsida (www.sbf.c.se) och ange "lokalförening". Eller betala in direkt på vårt pg-konto 48 79 11-0. Ange namn och fullständig adress samt skriv "lokalförening" vid inbetalningen.

På baksidan: Sjögull, ögonpyrola, blingon och strandnål. – Foton Åke Widgren, Margareta Edqvist och Tomas Burén.

Sid 25

Åke Widgren ■ Sjögull – på spridning i södra Småland

Sid 30

Bli fenologirapportör!

Sid 31

Tomas Burén ■ Regnig sommar gynnsam för strandnål?

Sid 36

Tomas Burén ■ Blingon på två nya lokaler

Sid 38

Thomas Karlsson och Tomas Burén ■ Årsmötet i
Holsbybrunn 2009

